

איש חי
רב פעלים
רודף צדקה וחסד
ר'
משה שניצר
ז"ל
ב"ר מנחם מנדל ז"ל
תנצב"ה

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

האשה
החשובה ודופת
צדקה וחסד
מרת
רודה שניצר
ע"ה
ב"ר מאיר ז"ל
תנצב"ה

יו"ל ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א • לע"נ הר"ר מרדכי קלמן (מוטי) זיסר ב"ר משה יצחק ז"ל

בס"ד, כ"ו אלול תשפ"ד

מסכת בבא בתרא צ"ו-ק"ב ♦ נגעים ד', ז' - ד', י'

גליון מס' 1323

השבוע בגליון

- ♦ "ראוי לברכה לפי דעת מרן הבית יוסף"
- ♦ מחלוקת הפוסקים בדעת הבית יוסף
- ♦ כרובי המשכן וכרובי המקדש
- ♦ גבהו של האדם כמדד לשיעור המחיצה
- ♦ גובהם הממוצע של יהודי רוסיה ופולין

- ♦ חתן שביטל קשרי שידוכין, חייב בהוצאות סעודת האירוסין?
- ♦ עריכת סעודת אירוסין מפוארת
- ♦ גבינה שנמצאה מקולקלת, ניתן לדרוש את דמיה מבעל החנות?

ניתן לקבל את הגליון בדוא"ל מידי שבוע חינם
להצטרפות: meorot@meorot.co.il

דבר העורך

כשרי חיים ברלין בכה

כבכל שנה ושנה בחג הפסח, היה בעל הקורא הוותיק עולה על הבימה, פורס את מגילת הקלף המהודרת, ופותח בקולו הערב בקריאת שיר השירים.

אנשים רבים שזו אינה השנה הראשונה לתפילתם בבית כנסת זה, כבר ציפו לבאות, והפנו את עיניהם אל כותל המזרח, שם ישב הגאון רבי חיים ברלין זצ"ל וכולו אומר התרגשות דקדושה. גבינו התקשתו בציפיה דרוכה, וכשבעל הקורא סלסל בקולו "אשכול הכופר דודי לי בכרמי עין גדי" דומה היה שנפשו כבר אינה עומדת בהמתנה, ואכן בפסוק הבא (א'טו) "הנך יפה רעיתי הנך יפה עיניך יונים" חדל בעל הקריאה מקריאתו, והתייפחותו החרישית של רבי חיים ברלין נשמעה בכל פינות בית הכנסת. כתפיו הרכונות כלפי החומש רטטו, ומטפחתו הצחורה נספגה בדמעות שלישי. לאחר זמן מה היה הרב אוזר את כוחותיו ומורה לבעל הקריאה להמשיך בקריאתו, כשאט אט חזרו פניו לצבען המקורי. גם כאשר בעל הקריאה היה שונה את הפסוק בפרק ד/א וקרא "הנך וגו'", היה הרב מוחה את דמעותיו. כך בכל שנה היה המחזה חוזר על עצמו, בכל פעם שהגאון היה שומע את הפסוק "הנך יפה רעיתי הנך יפה עיניך יונים". איש מהמתפללים לא הרהיב עוז בנפשו לשאול את הרב לפשר הדבר.

היתה זו עת רצון, סיפר הצדיק רבי אריה לוי זצ"ל, כשניצלת את שעת הכושר כדי לבקש מהרב ברלין לגלות לי מה טומנות בחובן אותן דמעות שלישי.

דף צג/ב המוכר פירות לחבירו וזרען ולא צמחו

חתן שביטל קשרי שידוכין, חייב בהוצאות סעודת האירוסין?

הרא"ש פוסק (שו"ת הרא"ש כלל ק"ד סי' ו'), וכן נפסק להלכה (שולחן ערוך חו"מ סי' של"ג סעי' ח'): שאם אדם "אמר לאומן עשה לי דבר פלוני ואקחנו ממך, ועשאו האומן, ואחר כך אינו רוצה לקחתו, והוא דבר שאם לא יקחנו מיד, יפסיד, **חייב**". היינו, אדם חייב על נזקים שנגרמו לזולת בגינו. הגאון רבי עקיבא איגר זצ"ל נדרש לפסק זה תוך שהוא תמה על הרא"ש שלכאורה, התעלם לחלוטין מסוגייתנו, בה מבואר, כי אדם שרכש זרעים וזרעם בקרקע, ולאחר מכן התברר שהיו אלו זרעים מקולקלים, אינו רשאי לדרוש מן המוכר את הוצאות הזריעה, החרישה ויתר הוצאותיו, למרות שנזקים אלו נגרמו בגינו של המוכר. לכאורה, אם ניתן לחייב אדם על נזקים שנגרמו בגינו, אם כן, מדוע סוגייתנו פוטרת את מוכר הזרעים המקולקלים? ואם לאו, מדוע חייב המזמין סחורה אצל חבירו?

על קושיה חמורה זו עונה הגרע"א, שיש לחלק בין מוכר הזרעים למזמין הסחורה. הכל מסכימים, אומר הגרע"א, שמוכר הזרעים פטור מכל תשלום, שהרי אין לו כל קשר לפעולות הזריעה והחרישה שעשה הקונה. לא למענו הן נעשו ולא לבקשתו. הוא, מכר זרעים והלה, הלוקח השתמש בהם לעצמו, ולכן אין כל עילה לחייב את המוכר לשאת בהוצאות אלו. מה שאין כן סוחר שהזמין סחורה בהתאם לבקשת הלקוח, עשה זאת למען המזמין בלבד, ולפיכך, על הגורם להוצאות אלו לפצותו (שו"ת רעק"א קמא סי' קל"ז).

נחלקו הראשונים, אם חתן שביטל קשר של שידוכין צריך לשאת בהוצאות מסיבת האירוסין שערכה משפחת הכלה, כנהוג. לדעת הראב"ד (הל' זכיה ומתנה פ"ו הל' כ"ד) הוא פטור מכל תשלום, אך לדעת הרמב"ם (שם) עליו לשאת בהוצאות אלו. מחלוקת האשונים זו, תלויה באופן ישיר בסוגייתנו. שכן, כאשר נתבונן בביטול קשרי השידוכין נמצא, כי מצד אחד, מקרה זה דומה למוכר הזרעים ומצד שני הוא דומה למזמין הסחורה אצל הסוחר. שכן, ניתן לומר, שהסעודה היא המשך טבעי ומתבקש להחלטתו של החתן להשתדך, והרי הוא כמזמין הסחורה שצריך לשאת בהוצאות הכרוכות בהזמנתו. מאידך גיסא, ניתן גם לדמותו למוכר הזרעים, משום שהוא כלל לא הזמין את מסיבת האירוסין. הוא, בסך הכל הסכים להשתדך, ומעולם לא ביקש סעודת אירוסין. אין הוא דומה אלא למוכר הזרעים, שלמרות שיועד הוא כי עומדים לזרוע אותם, אין

צעילוי נשמת

מרת **כרימה צורף** ע"ה
בת מזלי ויחיא ז"ל
נלב"ע ב' בתשרי תש"ס
תנצב"ה
הונצחה ע"י בנה ידידנו
ר' אפרים צורף שיחיה - שילה

צעילוי נשמת

הר"ר **משה אליעזר האוזר** ז"ל
ב"ר שלמה ז"ל
נלב"ע כ"ז באלול תשנ"ו
תנצב"ה
הונצח ע"י ידידנו
הר"ר **שלמה האוזר** ומשפ' שיחיו

צעילוי נשמת

הרב ר' **אליעזר צבי זיכרמן** ז"ל
ב"ר דוד זצ"ל, יו"ר כולל בית דוד - חולון
נלב"ע כ"ח באלול תשס"ז
תנצב"ה
הונצח ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

הר"ר **צבי מנחם** ז"ל בן ר' משה הלוי בורנשטיין ז"ל
נלב"ע כ"ז אלול תשל"ד **תנצב"ה**
הונצח ע"י בני המשפחה שיחיו

לחייבו בהוצאות שנגרמו עקב קלקולם (עיי' מגיד משנה שם וע"ע ערך שי אה"ע סי' נ' ס"ק ט', ובמחנה אפרים חידושי הרמב"ם שם, חלקת מחוקק סי' נ' ס"ק י', טיב קידושין סי' נ' ס"ק י"א).

עריכת סעודת אירוסין מפוארת: מכל מקום, כתבו הפוסקים, כי גם לדעת הרמב"ם, אם נערכה מסיבת אירוסין מפוארת, יותר מכפי הנהוג במקום מגורי החתן והכלה, אין לחייב את החתן אלא במחיר של סעודת אירוסין רגילה, שהרי החתן בעצם הסכמתו לשידוך לא גרם למשפחת הכלה כי אם נזק בסכום עלות סעודת אירוסין רגילה, והם שהחליטו מרצונם לפארה ולהוציא עליה ממון רב (רדב"ז ח"א סי' שכ"ט, תשב"ץ ח"ב סי' קס"ו שו"ת מהר"ש ענגל ח"ה סנ"א).

דף צ/ב עבד רב יוסף עובדא כוותיה דרב בשיכרא

גבינה שנמצאה מקולקלת, ניתן לדרוש את דמיה מבעל החנות?

כידוע, אם אדם רכש חפץ ולאחר מכן התברר שהחפץ פגום, הרי זה מקח טעות והקונה רשאי לחזור בו מן המקח. אלא, שעליו להוכיח כי החפץ היה פגום טרם רכישתו והפגם לא נוצר לאחר מכן. כל עוד שהקונה לא הוכיח זאת, רשאי המוכר לטעון, שהפגם נוצר לאחר הרכישה. לפיכך, מבואר בסוגיינתו שהרוכש משקה שיכר, רשאי להחזירו למוכר ולדרוש את כספו, אם התגלה לו תוך שלושה ימים לאחר הרכישה כי השיכר חמוץ, משום שהחמיצות מורגשת בשיכר שלושה ימים לאחר תחילת תהליך החימוץ. ממילא, ברור, שהשיכר החל להחמיץ עוד בהיותו ברשות המוכר, וכך נפסק להלכה (שולחן ערוך חו"מ סי' ר"ל סעי' ז').

פרה שהפסיקה להניב חלב בשפע: יהודי שרכש פרה מחבירו, אשר הבטיח לו כי פרה זו מניבה כמות נדיבה של חלב מידי יום, התאכזב לאחר שנכח כי הפרה אינה מניבה חלב כמובטח, ולפיכך, הוא התלונן מרה בפני הגאון רבי נפתלי צבי ברלין זצ"ל, ובקש ממנו להורות, שרכישתו זו מוגדרת כמקח טעות ורשאי הוא לדרוש את ביטול העסקה. אולם, הנצי"ב (שו"ת משיב דבר ח"ג סי' י"ט) הסביר לקונה הרוטן, כי מאחר שאין כל וודאות שהפרה חדלה מתגובתה השופעת עוד בתקופת שהותה בבית המוכר, ואדרבה יתכן שהמעבר ממקום למקום השפיע עליה לרעה, שהרי בריאותם של בעלי חיים תלויה, בין היתר, גם בנתונים סביבתיים, כמבואר בגמרא (בכורות לט"א), שאיכות העיכול של הפרה תלויה במספר הפרות שאוכלות עמה בצוותא, וככל שהן רבות יותר, כך גם עיכולה משובח יותר, לפיכך, אין הוא יכול להורות ש"מקח טעות" יש כאן. כלומר, אם אין לקונה אפשרות להוכיח, כי הפרה חלתה עוד בהיותה בבית בעליה הקודמים, אין טענתו מתקבלת, כמבואר בשולחן ערוך (חו"מ סי' רל"ב סעי' י"א).

גבינה שנמצאה מקולקלת: אחר שהבהרנו כלל חשוב זה, יש להבין את דברי השולחן ערוך (חו"מ סי' רל"ב סעי' ט"ו) שפסק, כי אם אדם רכש גבינה ולהוותו הוא גילה שאין היא ראויה למאכל, אך אין מידע מוסמך אימתי התקלקלה הגבינה, יש להלך אחר הכלל המוציא מחבירו עליו הראיה, כבכל ספק ממוני. לפיכך, אם הלקוח טרם שילם עבור הגבינה אין המוכר יכול להוציא את המעות מידו, ולהיפך, אם המוכר כבר קיבל לידיו את המעות, אין בעל הגבינה רשאי להוציאן מידו. לכאורה, מדוע דינם של רוכש הבהמה ורוכש הגבינה אינו זהה? מדוע הטלנו על רוכש הבהמה להוכיח כי הפגם נפל בה עוד טרם רכישתה, ואם לא הוכיח כן אין טענתו נשמעת, ואילו רוכש הגבינה נהנה מן הספק?

ההבדל בין פרה לחלב: ההסבר לכך, מבאר הסמ"ע (שם ס"ק ל"ה), נעוץ בטיבם של החומרים נשואי הדיון. שכן, ברור לכל שגבינה אינה מאריכה ימים וזמן מה לאחר ייצורה שוב אין היא ראויה למאכל. לעומתה, הפרה מאריכה ימים בבריאות ומניבה חלב באופן סדיר. מעתה, כאשר ניצבת בפנינו פרה חולה, יש להניח שהיא חלתה זה עתה, שהרי בדרך כלל בריאה היא, ולפיכך, על הקונה להוכיח שהיא חלתה עוד בהיותה ברשות המוכר. לעומת זאת, כאשר בפנינו גבינה מקולקלת, אכן, יש להסתפק באמת ובתמים מתי היא התקלקלה, שהרי זה טבעה להתקלקל [ע"ע רדב"ז שו"ת ח"א סי' קמ"ז].

דף צ/ב דאמר רבא כל חמרא דלא דרי על חד תלת מיא לאו חמרא הוא

"ראוי לברכה לפי דעת מרן הבית יוסף"

יין חי, שאינו מדולל במים, הוא משקה מרוכז מאד אשר אינו ראוי כל כך לשתייה, עד שנחלקו התנאים (ברכות נ"ב) אם יש לברך עליו "בורא פרי הגפן". במאמר שלפנינו נעסוק בשאלה שפוסקים רבים חיוו עליה את דעתם: מהי כמות המים שאפשר למהול ביין חי, בלא שהיין יאבד את שמו ויהפך ל"מים מתוקים" בלבד. דיון מעניין זה בנוי נדבך על גבי נדבך, כלהלן.

יין שמרים: את משקה היין אפשר לייצר גם על ידי שריית שמרי יין במים, כאשר היין שאצור בשמרים נפלט מהם ונמהל במים. בסוגיינתו מבואר כי משקה זה נחשב יין שאפשר לברך עליו "בורא פרי הגפן", רק אם היין שנפלט מן השמרים הגדיל את כמות המשקה ברבע. כלומר, על המשקה להכיל שלשה רבעים מים ורבע יין. אולם, אם השמרים הפרישו יין בכמות פחותה מכך, אין משקה זה נחשב ליין, וברכות שהכל נהיה בדברו. כך גם פוסק להלכה השולחן ערוך (או"ח סי' ר"ד סעי' ה), המוסיף כי בימינו, שהענבים פחות מרוכזים, אף יש להקפיד שכמות היין תהא יותר מרבע.

משמיע הרב את השאלה, נקשרה דמעה קלה בזווית עינו, והוא החל לספר: היה זה במוסקבה בעת ששימשתי בקדוש בעיר זו. יהדות היתה בבחינת כל יראה ובל ימצא, ומלבד זקנים אחדים לא שמר איש תורה ומצוות פרהסיא. **יום** אחד הוזמנתי להתייצב בפני פקיד רוסי בכיר, אשר חקר אותי חקירת שתי וערב על מעשי, מי הם האנשים שנימולו על ידי ולמי אני מגיש שירותי דת. משראה שאיני פוצה פה ומסרב לספר לו דבר, קם, הילך סביב השולחן וניגש אלי. בטוח הייתי שהוא עומד להכותני או לחקרני בגסות, אך להפתעתי התקרב אלי החוקר ואמר לי בלחשיה: "רואה אנוכי שהנך איש סוד. מחר בשעה 8:00 בבוקר בוא לביתי, שם יהיה בני התינוק. ודאי תדע מה לעשות עמו". או אז מסר לי את כתובת ביתו, ובסבר פנים חמורות קרא לפקיד, והורה לו להנפיק עבורי הזמנה לחקירה נוספת בשבוע הבא. **למחרת** עם בוקר הגעתי לכתובת שניתנה לי, כשבאמתחתי בחויה סכין המילה. במקום המתינה בחידה אם לקצין, סבתו של התינוק, יהידיה זקנה וצדקנית, ומסרה לי את הרך העולל בידיים רועדות. לעיניה מלתי איתו בזיזות, ובצל הפחד ניקרה בלבי שאלה אחת: "מה ראה קצין כופר זה למול את בנו". **שובו** לאחרי מכן הופעתי לחקירת השנייה. הקצין ערך חקירה צולבת למראית עין, ותוך כדי הפגישה אמר: "תודה לך על שמלת את בני". מששמעתי את דבריו ההרבתי עוז ושאלתי: "הרי התנהגותך סותרת את היהדות, הינך לוחם בכל דבר שבקדושה, ואת בניך אתה מלי?" **הקצין** השיבני קצרה: "בילדותי אבי היה לומד תורה בבית, כדי שאני, בנו, אראה אותו עוסק בתורה ואספוג את האווירה הקדושה של לימוד התורה. משנולד בני הרהרתי רבות אם למולו. אולם, משצפה מולי דמות אבי העוסק בתורה, החלטתי כי לא אנעל את הדלת בפניו. אמנם אחנכו כפי שיטתי, אך רוצה אני למולו, כדי שאם יחליט לחזור לדרך של סבו לא תהא דרכו חסומה בפניו, ואף שהדבר כרוך בסכנה, החלטתי להסתכן מעט". **חז"ל** אומרים, הוסיף רבי חיים ברלין וסיפר לרבי אריה לוי הנרגש, כי היונה אינה מתרחקת מן הקן, אלא עד למקום שממנו תוכל לחזור אליו. בכל פעם ששומע אני את הפסוק "עיניך יונים" נזכר אני בכך שכנסתי ישראל נמשלה ליונה. גם אותו קצין ק.ג.ב. יש בו משהוא מעדיניות ארחותיה של היונה ההומיה, ובנפשו פנימה כמה הוא אל אלוהיו, אף כי מעטה עב ומחוספס מכסה על רגשותיו ומאוייו הנסתרים. זהו יחודנו כעם, זוהי גדולתנו. בנקודת אור פנימית וחבויה זו מסתתרת מהות הנפש היהודית, שבסופו של דבר תחזור לכור מחצבתה, גם לאחר זדורות, ועל אף יסורים וגלגולים רבים. **זכה** אותו סב זקן, והתורה שלמד ליד בנו הפעוט, שהפך לימים לקצין ק.ג.ב. קשוח ומנוכר, ריככה את לב האבן ששכן בקרבו, שלא ירחיק את נכדו מקרב עם ישראל. **יתן** ה' ונזכה לעשות "מעשים טובים בעיניך" שישפיעו טוב בעיניו ובעד צאצאיו אחריו.

המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או עובדה מרתקת שניתן ללמוד מהם מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בפור זה. כתובתנו: ת.ד. 471 בני ברק. פקס: 03-570-67-93 דוא"ר: mendelson@meorot.co.il

בברכת התורה, העורך

פנינים

דף צח/א המתגאה בטלית של ת"ח

הנגדים אינם קובעים!!!

רבי זונדל מסלנט זצ"ל, רבו ומורה דרכו של רבי ישראל סלנטר זצ"ל, הנועד כמחולל תנועת המוסר, עניו היה באופן מפליא. עקב כך נהג ללבוש בגדים פשוטים כאחד מהמון העם. פעם אחת בנסיעתו לעיר מעמל הזמן לו לשהות במחיצת סוחרים ריקים ופוחזים, שלא הכירוהו ולא ידעו את רום ערכו. הללו

האם יש הבדל בין יין המופק משמרים ליין המופק מענבים: מעתה, יש לברר האם גם לגבי יין חי שנסחט מענבים יש לשמור על יחס זה של רבע יין כנגד שלשה רבעים מים, כמבואר בסוגייתנו לגבי יין המופק משמרים שרויים במים, או שמא יין חי שנסחט מענבים דינו שונה, ואפשר למהול אותו בכמות רבה יותר [4].

מחלוקת הפוסקים בדעת הבית יוסף: בדרך כלל, הוכרעו ספיקות מסוג זה על ידי גאוני עולם מדורות עברו, אשר הורו לעם את הדרך אשר ילכו בה. ברם, לא זו בלבד שבעיה הלכתית זו לא הוכרעה על ידם, אלא אף המבוכה גדלה והחריפה לאחר שהתעורר פולמוס מחודש בפרשנות ההלכה הנזכרת שכתב רבי יוסף קארו.

לדעת המשנה ברורה [ע"פ הגר"א], לשיטת השולחן ערוך דווקא ביין המופק משמרים יש להקפיד על שיעור המים שלא יעלה על שלשה רבעים, [ובימינו אף פחות מכך]. אולם, לגבי יין חי שנסחט מענבים, סובר השולחן ערוך כדעת הרמ"א (שם) כי די בכמות יין העולה אך במעט על שיטת מכמות המשקה, כדי שהמשקה כולו עדיין ייחשב ליין.

לעומת זאת, פוסקים רבים (עיי' ערוך השולחן וכף החיים) סוברים, שהבית יוסף התכוון בדבריו הן ליין המופק משמרים והן ליין המופק מענבים, ולדעתם, בסוגיה זו נטושה מחלוקת בין השולחן ערוך לרמ"א. לדעת השולחן ערוך, יש להקפיד שכמות היין תעלה על רבע [בימינו] מן הכמות הכוללת, ואילו לדעת הרמ"א, די בכך שהיין יעלה אך במעט על שיטת מכמות המשקה [ועיי"ש דעתם מהו שיעור המזיגה ביינות בני זמנינו].

להלכה כתב המשנה ברורה (סי' רע"ב סעי' ו' בביאור הלכה ד"ה מקדשין עליו), כי אדם אשר המעות מצויות בכיסו ייטיב לעשות, אם יחמיר וירכוש יין הראוי לברכת בורא פרי הגפן לכל הדעות. אולם, כל אדם רשאי לסמוך על השיטות הסוברות כי די במשקה אשר מעט יותר משיטת ממנו הוא יין. **זהו, איפוא, מקורו של המשפט המופיע על בקבוקי יין רבים:** "ראוי לברכת בורא פרי הגפן לפי דעת מרן הבית יוסף". לו ניתן היה לדייק מעט, ראוי היה לכתוב - "ראוי לברכת בורא פרי הגפן לפי דעת המחמירים בדעת הבית יוסף"... שהרי לשיטת המשנה ברורה, הבית יוסף לא נקט בשיטה השונה מזו של הרמ"א.

לסיים ראוי להדגיש, כי לכל הדעות, יין שטעמו פג בעקבות מזיגתו במים, אינו נחשב יין, וברכתו "שהכל נהיה בדברו". כל הנדון הוא כאשר טעמו של היין נותר על כנו.

למעשה, המבקש בימינו למזוג מים ביין או במיץ ענבים, עליו לוודא, ראשית לכל, את כמות המים שניתנה בבקבוק על ידי יצרן היין, ולאחר מכן לשער בבטחה, כי גם לאחר הוספת המים על ידו ישאר במשקה טעם יין, אלא שדבר זה מומחים בלבד יכולים לשערו.

כשהחפץ חיים נסע לסטוויסק: מעניין לציין כי בספר החפץ חיים - חיינו ופעלו (ח"א עמ' ר"ז) מסופר, כי כאשר רבינו החפץ חיים זצ"ל שמע שאחד מגאוני דורו, רבי חיים אריה לייב מיישקובסקי זצ"ל, רבה של סטוויסק ובעל שו"ת פני הארי החי, נוטה להחמיר בסוגיה זו (עיי"ש סי' ל"ח), "לא התרשל החפץ חיים", ונסע בעצמו לסטוויסקה, כדי לשכנע בנימוקיו את גדול המקום. ברם, ר' חיים אריה לייב עמד בתוקף על דעתו, כי בנוגע לקיומו של דין יש לחפש את הדרך הבטוחה כדי לצאת ידי כל הדעות. נענה לו החפץ חיים לבסוף ואמר: אך הן לא כל יהודי הוא רבה של סטוויסק, שמשתכר ב"ה עשרים וחמשה רובל לשבוע, ויכול להרשות לעצמו לקנות יין מהודר לקידוש. ומה יעשה יהודי עני ברצותו אף הוא לקדש על היין כדי לקיים זכרהו על היין?

דף צח/ב משפת כרובים ולמעלה

כרובי המשכן וכרובי המקדש

בסוגייתנו אנו למדים על אחד ההבדלים בין בית המקדש לבין המשכן. במשכן היו שני כרובים שעשה משה רבינו, והם עמדו על הכפורת, אך בבית המקדש הראשון שבנה שלמה המלך, היו ארבעה כרובים! שניים עמדו על הכפורת, ושניים נוספים, שגובה כל אחד מהם עשר אמות, עמדו על רצפת קודש הקדשים (עיי' רשב"ם ד"ה כי קחשיב).

הראשונים כבר מקשים, כיצד עשה כן המלך שלמה, והלא לדברי המכילתא (סוף פ' יתרו), אין להוסיף כרובים על השניים שעשה משה רבינו. יש שביארו, כי אסור להציב כרובים נוספים על

[4] למעשה, כבר במסכת שבת (עו/ב) אנו מוצאים התייחסות לגבי מזיגת יין, ומבואר שם, כי הדרך **הראויה והמשובחת** לכך היא, שביין המזוג יהיו שלושה חלקים מים וחלק אחד יין (עיי"ש עז/א פלוגתא דאביי ורבא, והלכתא כרבא ועיי"ש בתוד"ה דאמר). אולם, טרם נודעה לנו כמות המים המקסימלית ביין המזוג. כלומר, יתכן שיש הפרש בין השיעור הראוי והמשובח למזיגה, לבין השיעור הנמוך יותר שעדיין אינו מפקיע מן היין את שמו.

אמנם, לגבי איסור יין נסך פסק השולחן ערוך (יו"ד סי' קל"ד סעי' ה'), כי יין שנמהל בכמות מים הכפולה פי שש מכמות היין, איבד את שמו ושוב אינו נקרא יין נסך, וממילא הוא מותר. אלא שאין זה ברור אם דין זה הוא דווקא לגבי יין נסך, אך לגבי קידוש שמא יש צורך במזיגה כדי ששיעור היין יהיה גדול יותר, או שמא ניתן להשתמש בשיעור זה גם לגבי קידוש (עיי' ט"ז וב"ח שם. ועיי' רמ"א יו"ד סי' קכ"ג סעי' ח' שיש אוסרים יין נסך מזוג כל זמן שלא פג טעמו).

ביקשו להפיג את שיעמוםם בדרכם הארוכה, וכאשר רבי זונדל שכב לישון במלונן, הם חמדו לו לצון, הדליקו נר והקיבוהו בלאט לזקנו, במטרה לחרוך אותו מעט. רבי זונדל שהרגיש בכך, שמח בבזיונו, ולפתע שמעו אותו אומר לעצמו, "עוד קצת..."

גם בהמשך נסיעתם המשותפת חזרו וביזוהו הסוחרים מדי פעם, עד הגיעם למעמל, שם פרש איש איש לדרכו ולעסקיו. כעבור מספר ימים, בעת שהסוחרים שבו והתקבצו להמשיך בדרכם, נדהמו לגלות את ההלך העני שנסע עימם ממתיק סוד עם אחד מגדולי הדור. עד מהרה חקרו ובדקו ולחדרתם הבינו כי אותו אדם שהתקלסו בו אינו אלא רבי זונדל הידוע. אז הם השתחוו בפניו ארצה והתחננו לו שימחל להם, אך ר' זונדל הסכים לעשות כן בתנאי, שמעתה ואילך לא יתלוצצו על שום יהודי, גם אם אינו לובש איצטלה מכובדת ("נתיבות אור" ס"ב).

דף צח/א המתגאה בטלית של ת"ח

הגאון בלוח השנה, בולנא

כידוע רבנו החפץ חיים זצ"ל היה בורח כל ימיו מן הכבוד, ואף נהג שלא ללבוש איצטלה דרבנן בתדירות, כדי שלא יכבדוהו. פעם אחת, כאשר חלקו לו כבוד רב, פתח וסיפר על כפרי אחד, שהיה בור ועם הארץ ככל רעיו בכפר, אלא שידע לחשב את לוח השנה ולחזות מתי יחול כל חג ומועד. הכפריים ראו בכך גאונות וחיוזו עתידות, כיבדוהו כבוד רב, הושיבוהו ב"מזרח" וכל ענייניהם נחתכו על פיו. יום אחד נקלע ה"רב" הכפרי לוינא, ירושלים דליטא, שהיתה עיר מלאה בחכמים ובסופרים. נכנס הכפרי לבית הכנסת כדי להתפלל, וראה תלמידי חכמים עומדים ומתנצחים בהלכה, זה בונה זה סותר, כדרכה של תורה. אמר לעצמו: הן רב אני. אלך ואשפוט ביניהם, ואכריע בין הניצים. התקרב, האזין, ולאחר שעה ארוכה נסוג באכזבה עמוקה. מאומה לא עלה בידו להבין...

כן, אמר החפץ חיים, "יהיה דינו של אותו אדם שהציבור קורא אותו בתארים של שבח והוא נוטה להתפתות ולהאמין בעצמו. כשיבוא לעולם העליון, ליד גדולי עולם, הלא יבוש ויכלם. לכן, במטותא מכח, סיים החפץ חיים" בענוותנותו, אל תכבדוני ואל תחדירני בי טעותכם... (שמושה של תורה עמ' קמ"ח).

דף צח/א האי מאן דיהיר

ענוה מכלכלת חיים...

מנהג קבוע היה בקהילת פראג המהוללה, כי רב העיר הוא העובר לפני התיבה בתפילת נעילה של יום הכיפורים. בשנת תקט"ו כאשר עלה ר' יחזקאל לנדא בעל ה"נודע ביהודה" זצ"ל על כס הרבנות בעיר, לא סירב לבקשתם של פרנסי העיר, ועבר גם הוא לפני התיבה בתפילה זו. דא עקא, מלבד שלא היה חזן מומחה, גם את ניגוני העיר לא ידע על בוריים, וכאשר ניסה לשורר את המילים, "מכלכל חיים בחסד" יצא מגורו ניגון מוזר קמעא.

אחד מן המתפללים, פושת יד במקצועו ובעל פוטנציאל של חוש מוזיקלי, קלט עד מהרה את הניגון ה"חדש", ולמחרת יום הכיפורים כאשר חיזר על הפתחים, הוא חיקה את תנועתיו של הרב וניגן באוזני תושבי העיר את הניגון המוזר כשהוא נהנה לחזור על המילים "מכלכל חיים", הרמוזות למקצועו. כאשר נודע על כך לראשי הקהל הם הזהירוהו נמרצות, כי אם ימשיך לזלזל בכבוד הרב יגרשוהו מן העיר.

בצר לו פנה הקבצן אל הרב, אשר נודע במידותיו הנאצלות, ותינה בפניו את מר גורלו, תוך הסבר, שאינו מתכוון, חלילה, לזלזל בכבודו של הרב, אלא להרוויח מספר פרוטות. ואכן, בעל ה"נודע ביהודה" הרשה לו להמשיך במנהגו, ואף צייד אותו בכתב המלצה מקורי בה נאמר: "**רשות נתונה ממני למוסר כתב זה לכלל עצמו במכלכל חיים שלי**"... (כצאת השמש עמ' קמ"ג בשם תולדות הנודע ביהודה).

דף צח/א האי מאן דיהיר אפילו אינשי ביה לא מיקבל

גאוה של חמורים

על דמיונותיהם של בעלי הגאווה, המשיל בעל הבן איש חי את המשל הבא: מעשה בחמור שבעליו הטעינו בפרחי נוי, וודים ושושנים. בעת שעבר ברחוב העיר נאספו בני אדם סביבו, כדי להתבסם

הדף היומי

בנא בתרא צ"ו-ק"ב

כ"ו אלול-ג' תשרי

הארון, ואילו שלמה הניחם על הקרקע (בעלי התוספות עה"ת, שו"ת הרדב"ז ח"ו סי' ב' רפ"ט), ויש שתרצו, ששלמה המלך עשה כן על פי נבואה, שהרי תבנית המשכן נמסרה לו על ידי אביו, דוד המלך, אשר קיבלה ברוח הקודש מן הנביאים (ראה רש"י דברי הימים א' כח/ט ד"ה ולבנות הבירה, ובסוכה נא/ב ד"ה והכתוב). כך או כך, עדיין יש להבין מדוע היה צורך בכרובים נוספים בבית המקדש.

הגר"י מרצבך זצ"ל, בספרו עלה יונה (עמ' שס"ג) כתב ביאור מקורי לנושא זה. על פי הגמרא (סוכה ה/ב) בה נאמר, שהכרובים התנשאו עד שליש מגובהו של קודש הקודשים, הן במשכן שעשה משה רבינו, והן בבית המקדש הראשון שנבנה על ידי שלמה המלך. מכך נראה, שהיה עניין בכך שהכרובים ייתמרו עד שליש גובה קודש הקודשים. והנה, במשכן, אכן התנשאו הכרובים שעמדו על הארון עד גובה כזה, אולם, בבית המקדש הראשון שהיה גבוה עשר אמות מן המשכן, היה הארון נמוך באופן יחסי לגובה בית המקדש, מאחר ששלמה המלך לא עשה ארון וכפורת חדשים, ממילא לא התממש צורך זה שהכרובים יתפסו שליש מגובה קודש הקודשים, לכן, עשה שלמה המלך כרובים נוספים וגבוהים, שהיתמרו עד לשליש מגובהו של קודש הקודשים.

ומהו הצורך בשליש מגובה הבית דווקא? כמובן שאלו רזין מרזי התורה הקדושה, אבל יש מקום לדרוש את הדבר. שליש, היינו אחת חלקי שלוש, הוא החלק הגדול ביותר מהשלם, שיש נגדו רוב. החצי, הוא חלק מן השלם שאינו בבחינת "מיעוט". רבע, חמישית, שישית וכן הלאה, הם חלקים שבבחינת "מיעוט" קטן, אך יש גדול מהם, והוא השליש. כלומר, השליש הוא ה"מיעוט" הגדול ביותר. אי אפשר, אומר הגר"י מרצבך זצ"ל, להשיג אלא את מיעוט הקדושה, לא חציה וכל שכן לא את רובה. אבל כדי שהשכינה תשרה והקדושה תחול, יש לשאוף ולהגיע, עד כמה שאפשר, אל המקסימום, יש להתרומם עד ל"מיעוט" הגדול ביותר כלפי מעלה!...

דף ק/ב וכוכין ארכן ארבע אמות

גבהו של האדם כמדד לשיעור המחיצה

מבואר בסוגייתנו, שחופר קברות אשר נשכר כדי לחפור קבר, חייב לחפור כוך קבורה באורך ארבע אמות. לדעת הרשב"ם (ד"ה והכוכין) והרמב"ן, אורך זה נקבע, מאחר שגובה אדם ממוצע הוא שלש אמות, ולכך יש לצרף אמה נוספת בשביל ארון הקבורה, הרי לך ארבע אמות. אולם, בעלי התוספות בסוגייתנו (ד"ה והכוכין) ובמקומות נוספים בש"ס חולקים על כך וסוברים, שאורכו של אדם ממוצע הוא יותר מג' אמות, ועל כן הם מפרשים שארון הקבורה אינו זקוק לשטח של אמה אלא לפחות מכך.

פוסקים רבים דנים במחלוקת זו, הנראית תמוהה בעליל. וכי נחלקו רבותינו הראשונים מהו גובהו הממוצע של אדם? יש המבארים כי שורש מחלוקתם בנדון המפורסם, אם אורכו של טפח הוא 9.6 ס"מ או 8 ס"מ בלבד. לדעת הרשב"ם אורך הטפח הוא 9.6 ס"מ, ומאחר שאמה אחת היא בת ששה טפחים, הרי שאורכה של האמה הוא 57.6 ס"מ ושלוש אמות מסתכמות ב- 172.8 ס"מ. לפיכך, פירש הרשב"ם, שהמת עצמו זקוק לשלש אמות והאמה הנוספת נדרשת לצורך הארון. לעומת זאת, לדעת בעלי התוספות הטפח אורכו 8 ס"מ, ואם כן, שלוש אמות הן 144 ס"מ בלבד. לכן נאלצו בעלי התוספות לבאר שגובהו של אדם ממוצע עולה על ג' אמות. כלומר, אין כאן ויכוח על גובהו של האדם, כי אם מחלוקת אודות חישוב אורך המידות.

גובהם הממוצע של יהודי רוסיה ופולין: מעניין לציין, כי מחישובים שערך בעל ערוך השולחן עולה, כי גובהו הממוצע של אדם הוא 160 ס"מ בלבד. היו שתמיהו על קומה נמוכה זו, אך הרב חיים פ. בניש מציין בספרו מידות ושיעורי תורה, כי בזמנו נערך סקר סטטיסטי בקרב 4229 יהודים תושבי רוסיה ופולין, ומסקנותיו העלו, כי שיעור קומתם הממוצעת של יהודים אלו הגיעה ל- 161.2 ס"מ.

אחת ההשלכות החשובות לנושא זה היא, גובהה של המחיצה המפרידה בבית הכנסת בין עזרת הנשים לעזרת הגברים. שכן, הכל מסכימים, כי תכלית מחיצה זו היא למנוע עירוב בין גברים לנשים, ולא העמדת "מחיצה" הלכתית בלבד, ויש איפוא, לדעת באיזה גובה יש לעשות מחיצה זו. רבים מן הפוסקים לדורותיהם, בבואם לקבוע את גובהה המדוייק של המחיצה, מסתמכים על דברי סוגייתנו בה מבואר גובהו הממוצע של אדם. עם זאת, כמובן, במקומות אשר בהם האנשים גבוהים יותר או נמוכים יותר, משתנה גובה המחיצה בהתאם (עיי' שו"ת אגרות משה א"ח ח"א סי' ל"ט שהאריך לבאר את מקור דין המחיצה ועיי' שו"ת מנחת יצחק ח"ב סי' כ'; שו"ת ציץ אליעזר ח"ז סי' ח'; משנה הלכות חו"מ סי' י"ב בשם הרבה פוסקים, יעו"ש).

מניחות משאו. בשבוע אל אחיו החמורים, התרברב בפניהם - "כל בני האדם חפצים בקרבתו..."
למחרת הוטען החמור באשפה מדיפה צחנה, ובעברו ברחוב העיר נסוגו ממנו הכל.
שב החמור אל רעיו ושח להם - "היום כבר נפל פחדי על בני האדם..."
כך גם הכבוד המוענק לבעלי הממון ולבעלי השררה, ניתן להם בגין ממונם ותפקידם בלבד. הם, אינם אלא חמורים פשוטים... (משל ונמשל, משל ס')

דף צט/א מקום ארון וכרובים אינו מן המדה כמדה שאדם מודד

הגמרא אומרת, כי מסורת בידינו מאבותינו, שמקום הארון והכרובים לא נכללו בחשבון מידותיו של קודש הקודשים, משום שבדרך נס הם לא תפסו מקום. **אומר** היה האדמ"ר רבי שלמה מרדומסק זצ"ל, כי דווקא שם, בארון שלא תפס מקום, שכנו שני לוחות הברית, מכאן, אמר, שהתורה אינה נמצאת אלא באלו שאינם תופסים מקום... ("שיח שרפי קדש" ה' 61).
בהקשר לזה מסופר, כי בנו של הרב הקדוש בעל ה"מאור ושמש", רבי אהרן מקראקא זצ"ל, צדיק גדול היה, ומהמסתופפים בצילו של הרה"ק רבי שלמה מרדומסק זצ"ל, שם נקרא בחביבות בפי כל בשם "ר' ארון".

פעם אחת, בעת שהרבי השמייע את דברי תורתו, דחפו ודחקו החסידים זה את זה כדי להתקרב ולשמעו דברי אלוקים חיים. ראה זאת הרבי ואמר "חז"ל אמרו, כי "מקום ארון אינו מן המדה", היינו כל הכלים בבית המקדש תפסו מקום, מלבד ארון הברית, אשר לא תפס כל מקום, ובכל זאת, לוחות הברית היו מונחות בארון. כך, המשיך הרבי, ר' ארון, בענותותו אינו דוחק עצמו ואינו תופס מקום, ובכל זאת, דווקא הוא הבין היטב את התורה שאמרתו יותר מכולם ("ליקוטים חסידיים" עמ' תרע"ד).

דף קב/ב בית כור עפר אני מוכר לך

מה ענין מכירת בית כור לשבת חנוכה? פיוט קדום לשבת חנוכה, שמקורו אינו ברור, מופיע בספרים ומושר במספר קהילות. שמו של הזמר "אכלו משמנים" - ותוכנו - סעודות ומאכלים, שתיית יין ואכילת בשר בשבת חנוכה. הפזמון החוזר בסוף כל בית הוא:
האי האי, ג'ית כור, תַּמְכוּר, תַּמְכוּר, תַּמְכוּר ג'ית כור לַצַּרְךָ שֶׁבַת וַחֲבֵנָה.

בש"ת מהר"י מברונא (סי' קל"ז לתלמיד התרומת הדשן) כתב, שלא מפי תלמיד חכם יצא פיוט זה, שכן, הסעודות בחנוכה אינן סעודות מצוה. אחרים הפליגו עוד וכתבו כי ריקים ופוחזים חברו פזמון זה, ותוכנו מעיד עליו (אורחות חיים סי' תר"ע סעי' ח'). לעומת זאת היו אדמו"רים ששרו פיוט זה בשולחנותיהם בשבת חנוכה, וביניהם הגה"ק רבי פנחס מקוריץ ז"ע. היו אף שייחסוהו לאבן עזרא, על סמך האקרוסטיכון "אברהם", ויישבו את התלונות על תוכנו של השיר.

יש משערים ש"בית כור" הנזכר כאן מהווה משחק מילי. חצר לגידול עופות ולפיטומם נקרא במערב אירופה "באס-קור". היינו, תמכור בית כור, שדו"ת, ותשכור בהם "באס-קור" לשבת חנוכה...

לעילוי נשמת
מרת **שרה שיינדל נפחא** ע"ה
ב"ר יצחק צבי נפחא ז"ל נלב"ע ער"ה תשנ"ט
תנצב"ה
הונצח ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת
מרת **פנינה בהרב** ע"ה ב"ר שלמה אריה ז"ל
נלב"ע כ"ט אלול תשע"ה **תנצב"ה**
הונצח ע"י בני המשפחה שיחיו